

Motion till riksdagen 2019/20:3062

av Johan Forssell m.fl. (M)

En modern, tydlig och effektiv kriminalvård

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en genomlysning av Kriminalvården för att ta fram en konkret och långsiktig plan för Kriminalvårdens expansion och framtida fängelseetableringar och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en bred genomlysning och utvärdering av straffens innehåll i syfte att stärka Kriminalvårdens arbete mot missbruk och för att hjälpa intagna att få ett jobb när de släpps från fängelset, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verkställigheten ska påbörjas så snart som möjligt och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Kriminalvården i uppdrag att påtagligt förkorta tiderna mellan dom och verkställighet och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en regel som innebär att när en person som är häktad döms till fängelse ska domstolen samtidigt kunna förordna att domen omedelbart ska gå i verkställighet oavsett om den som döms kommer att överklaga, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att minska möjligheten till uppskov med verkställigheten av straffet och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra det straffbart att inte inställa sig till verkställighet av fängelsestraff och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kriminalisera rymningar och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fotboja ska användas i fler fall när intagna har permission eller transporteras och tillkännager detta för regeringen.

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge en utredare i uppdrag att lämna förslag om lämpliga brottsförebyggande åtgärder och straffens innehåll anpassade för unga kriminella och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka kriminalvårdens och frivårdens arbete i förhållande till dömda från utsatta områden och gängmiljöer och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Kriminalvården i uppdrag att öka antalet yrkeskurser som leder till yrkesförberedande gymnasieexamen och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om obligatoriskt deltagande i nationellt exitprogram för dömda och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Kriminalvården i uppdrag att påtagligt öka antalet överföringar av fångar med utländskt medborgarskap från svenska fängelser till deras respektive hemländer och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att begränsa möjligheten till villkorlig frigivning och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Sverige ska ha en modern och effektiv kriminalvård som präglas av hög säkerhet och meningsfull och framåtblickande verksamhet och som samtidigt omfattas av tydliga krav och regler. I takt med Moderaternas satsningar på polisen och våra föreslagna straffskärpningar kommer ännu fler avtjäna straff i anstalt. Detta ger samtidigt skäl att utvärdera och vidareutveckla straffens innehåll. Anstaltsvistelsen ska följa snabbt efter domen. Vare sig det handlar om korta eller långa fängelsestraff ska målet vara att straffet markerar slutet på den dömdes kriminella bana.

Genomlysning av Kriminalvårdens kapacitet och innehåll i verkställigheten

Det är uppenbart att det behövs fler platser i häkten och anstalter. Den situation som just nu råder inom Kriminalvården med platsbrist i framförallt häkten är ytterst en effekt av regeringens bristande agerande. Bland annat mot den bakgrunden ökade Moderaterna resurserna till Kriminalvården i budgeten för 2019.

Därutöver behövs en kapacitetsgenomlysning av Kriminalvården för att ta fram en konkret och långsiktig plan för Kriminalvårdens expansion och framtida fängelseetableringar. Kriminalvården kommer långsiktigt att behöva tillföras betydande resurser för att säkerställa en säker och effektiv verkställighet av utdömda påföljder med såväl fler häktes- och anstaltsplatser som bättre innehåll i verkställigheten. Vare sig det handlar om korta eller långa fängelsestraff ska målet vara att straffet markerar slutet på den dömdes kriminella bana. Det finns därför skäl att utvärdera och vidareutveckla straffens innehåll. Det gäller inte minst med hänsyn till den växande gruppen av unga vuxna med stort våldskapital som har ett lågt förtroende för samhället och dess myndigheter och som inte har något egentligt intresse av att lämna kriminaliteten bakom sig.

Redan här och nu kan dock mycket göras för att förbättra situationen. Det handlar om att korta tiden mellan dom och verkställighet och att häktade ska kunna påbörja verkställigheten tidigare i domstolsprocessen vilket skulle frigöra häktesplatser och ge möjlighet till behandling och återfallsförebyggande åtgärder tidigare. Det innebär att den som dömts omedelbart kan flyttas till en anstalt och få vård och behandling i ett mycket tidigare skede. Eftersom grunden för frihetsberövandet fortfarande är häktning till dess att domen vunnit laga kraft bör den intagne dock ha möjlighet att vara kvar i häktet om han eller hon så önskar. Det handlar även om att bättre utnyttja den befintliga kapacitet som finns med exempelvis användning av dubbelbeläggning på fängelserna.

Kortare tid mellan dom och verkställighet

För att straff ska vara effektiva och verkningfulla är det viktigt att de verkställs så snart som möjligt efter det att domen vunnit laga kraft. Om lång tid hinner gå mellan domen och verkställigheten blir kopplingen till straffet som konsekvens för en viss gärning försvagad. Varje dag som går mellan dom och verkställighet är ur det avseendet ett misslyckande. Trots det verkställs ett fängelsestraff normalt först tre månader efter att domen har vunnit laga kraft. I den nya strafftidslagen ges den dömda rätt att påbörja verkställigheten av ett fängelsestraff på egen begäran om straffet är verkställbart. En sådan rättighet är bra, men skyndsamt mellan dom och verkställighet bör vara utgångspunkten för alla som döms till fängelse. För att förtydliga detta vill Moderaterna ändra lagen så att det framgår att verkställigheten ska påbörjas så snart som möjligt. Kriminalvården bör även ges i uppdrag att arbeta för att påtagligt förkorta tiderna mellan dom och verkställighet.

Ökade möjligheter till omedelbar verkställighet

Idag påbörjas inte någon vård eller behandling för en person som sitter häktad förrän en dom på fängelse har vunnit laga kraft. Det kan medföra att en person sitter häktad under en lång tidsperiod utan att några återfallsförebyggande åtgärder eller andra behandlingsinsatser vidtas. En normal brottmålsprocess, från det att den misstänkte häktas till dess åtalet har prövats av både tingsrätt, hovrätt och ibland också Högsta domstolen, kan ta upp emot ett halvår. För personer som döms till fängelse i ett år och mindre blir anstaltsplaceringen ofta så kort att någon behandling överhuvudtaget inte sätts igång.

Vi vill därför införa en regel som innebär att när en person som är häktad döms till fängelse så ska domstolen samtidigt kunna förordna att domen omedelbart ska gå i verkställighet oavsett om den som döms kommer att överklaga. Det innebär att den som dömts omedelbart kan flyttas till en anstalt och komma igång med vård och behandling i ett mycket tidigare skede. Eftersom grunden för frihetsberövandet fortfarande är häktning till dess att domen vunnit laga kraft bör den intagne dock ha möjlighet att vara kvar i häktet om han eller hon så önskar.

Minskad möjlighet till uppskov med verkställigheten av straffet

En dömd kan beviljas uppskov med verkställigheten av ett fängelsestraff under vissa omständigheter. Enligt strafftidslagen som trädde i kraft 2018 ska en samlad bedömning göras där de negativa konsekvenserna för den dömda vägs mot samhällets krav och

intressen. I vägningen tas hänsyn till samhällsskyddsintressen, såsom risken att den dömda avviker eller begår nya brott. I enlighet med utgångspunkten att straff bör verkställas så nära det att domen vunnit laga kraft som möjligt bör möjligheterna att begära uppskov med verkställigheten vara små. Under 2018 inkom drygt 700 ansökningar om uppskov varav cirka 30 procent beviljades helt eller delvis.

Moderaterna anser att en mer restriktiv syn bör gälla när det kommer till möjligheterna att beviljas uppskov. Det kan bland annat handla om att hänsyn i mindre utsträckning bör kunna tas till den dömdes arbets- eller utbildningsförhållanden. Att en arbetstagare har ett arbete av säsongskaraktär eller kan erhålla eller behålla en anställning borde typiskt sett inte kunna utgöra skäl för att beviljas uppskov.

Straffbart att inte inställa sig till verkställighet

Den som döms till fängelse kontaktas av Kriminalvården som förelägger den dömda att inställa sig vid den kriminalvårdsanstalt där fängelsestraffet ska verkställas. Polismyndigheten kan under vissa omständigheter på begäran av Kriminalvården förpassa personen till ett häkte eller en kriminalvårdsanstalt. Det förekommer alltför ofta att personer inte infinner sig när det är dags att avtjäna straffet. De senaste fyra åren har över 400 personer fått sina fängelsestraff preskriberade genom att hålla sig undan verkställighet. Systemet bygger på en hög grad av tillit till den som dömts, trots att det i vissa fall kan tyckas obefogat. Samtliga som döms till fängelse ska avtjäna sitt straff. Det handlar om respekten för och tilltron till rättssystemet men också om rättvisa. Kriminalvården måste vara konsekvent och inte tillåta att vissa undandrar sig samhällets påföljder. Att inte inställa sig är inte heller förenat med något straffansvar. Moderaterna anser att den som förelagts att inställa sig vid kriminalvårdsanstalt och inte dyker upp ska kunna straffas för det. Straffet bör som utgångspunkt motsvara straffen för andra brott som rör grunderna för rättsskipningen, såsom mened och övergrepp i rättssak.

Kriminalisera rymningar

I Sverige avviker varje år ett antal dömda personer som avtjänar ett fängelsestraff från anstalt. Under 2018 skedde totalt 32 rymningar/avvikelser från anstalt och 57 rymningar/avvikelser från permissioner. Trots att man enligt lag är skyldig att avtjäna tid i anstalt är det inte straffbart att rymma. De sanktioner som idag står till buds när någon rymmer är begränsade och konsekvenserna för den enskilde blir därför små. Rymningar innebär att stora resurser tas i anspråk från rättsväsendet, som redan är hårt ansträngt. Dessutom handlar det inte sällan om personer som dömts för allvarliga brott och långa fängelsestraff som kan vara farliga ute i samhället. I andra situationer där enskilda angriper själva kärnan i rättsskipningen eller trotsar ordningsmakten är principen att det bör betraktas som särskilt allvarligt. Bland annat därför är mened och övergrepp i rättssak så kallade artbrott. Samma principiella synsätt bör gälla om någon väljer att rymma från anstalt eller avvika från en permission. Det bör därför vara straffbart att avvika från anstalt eller permission.

Därutöver bör åtgärder vidtas för att säkerställa att permissioner kan genomföras utan avvikelser. Ett sätt att öka säkerheten vid permissioner är genom en ökad användning av elektronisk övervakning. Den möjlighet som sedan några år tillbaka finns att förena permission eller transport av intagna med elektronisk övervakning,

fotboja, används alltför sällan. Vi vill därför se över riktlinjerna för dessa så att elektronisk övervakning används i fler fall än idag.

Ansvar för unga som begår grova brott

En ny enhet för unga bör inrättas hos Kriminalvården. Den nya enheten hos Kriminalvården ska bland annat ansvara för vissa påföljder på grund av brott och också involveras för behandlingsinsatser som beslutas med stöd av lagen om vård av unga på grund av den ungas kriminalitet. Tanken är att enheten ska hantera barn och unga under 18 år som begått allvarliga våldsbrott eller andra grova brott, till exempel innehaft vapen eller sålt narkotika. Det handlar alltså om att göra riktade insatser och avsätta särskild kompetens för ungdomar som kommit förhållandevis långt in i ett kriminellt beteende eller redan befinner sig i en miljö och i ett umgänge där grova brott begås.

Denna grupp av unga kommer därmed i större utsträckning bli statens ansvar istället för kommunens och socialnämndernas ansvar. Kriminalvården kan antas ha bättre förmåga än socialnämnderna att hantera och arbeta återfallsförebyggande med denna grupp. Det innebär också att socialtjänsten i utsatta områden avlastas en tids- och resurskrävande grupp och får bättre möjligheter att fokusera på barn och ungdomar som befinner sig i riskzonen för att hamna i kriminalitet eller i andra sociala problem.

Under våren 2019 tillkännagav riksdagen för regeringen att en sådan enhet bör inrättas hos Kriminalvården, och det är av stor vikt att arbetet med inrättandet av enheten påbörjas snarast.

Brottsförebyggande åtgärder för unga kriminella

På senare tid har det förekommit en ny grupp av unga vuxna på fängelserna i Sverige som innebär nya utmaningar för Kriminalvården. Det rör sig om män från socialt utsatta områden med lågt förtroende för myndigheter och som ofta redan i unga år är tungt kriminellt belastade och har missbruksproblem. Intresset för att lämna kriminaliteten är inte sällan obefintligt. Situationen ställer nya krav på innehållet i verkställigheten. Det handlar om att anpassa insatserna så att åtgärderna i största möjliga mån ser till att dömda från utsatta områden får stöd att återgå till ett laglydigt och ordnat liv. Kriminalvården bör bland annat hitta samarbetsformer som kan bidra till en bättre utslusning för dessa individer. Vi vill ge en utredare i uppdrag att, bland annat utifrån erfarenheter i andra länder, ta ett samlat grepp kring denna grupp av individer i syfte att lämna förslag om lämpliga brottsförebyggande åtgärder och straffens innehåll anpassat efter denna grupp. Kriminalvården bör vidare genom frivården vara mer närvarande i de utsatta områdena genom att förlägga mer av sin verksamhet dit.

För att säkerställa möjligheten att nå fler intagna med utbildningsinsatser behöver utbudet på anstalterna utvecklas. Idag utgörs utbudet enligt Kriminalvården till övervägande del av teoretiska kurser som leder till högskoleförberedande gymnasieexamen. Vi vill ge Kriminalvården i uppdrag att öka antalet yrkeskurser som leder till yrkesförberedande gymnasieexamen. Programverksamheten inom Kriminalvården är av stor betydelse för att få intagna att bryta med en tidigare kriminell livsstil. För att programmen ska kunna genomföras med hög kvalitet är personalens kompetens och möjligheter till fortbildning viktiga.

Obligatoriskt deltagande i nationellt exitprogram för dömda

Moderaterna vill införa ett nationellt exitprogram för gängmedlemmar som väljer att lämna det kriminella livet. Det handlar bland annat om bättre förutsättningar att bryta ett kriminellt mönster med ny identitet för hotade personer och att vid behov byta bostadsort. Under tiden straffet avtjänas ska fortsatt brottslighet vara uteslutet. Genom övervakning och ytterligare åtgärder och myndighetssamverkan ska det vara näst intill omöjligt att fortsätta en kriminell livsstil efter avtjänat straff.

Det bör övervägas att förlägga det nationella exitprogrammet under Kriminalvårdens ansvar. Myndigheten finns representerad i hela landet och har erfarenheter av att arbeta med återanpassning av kriminella individer. Medverkan i det nationella exitprogrammet bör vara obligatorisk för dömda gängbrottslingar och yrkeskriminella.

Öka antalet överföringar av fångar med utländskt medborgarskap

Det fanns 1 319 utländska medborgare inskrivna i anstalt den 1 oktober 2018. Vid den tidpunkten utgjorde de utländska medborgarna 30 procent av det totala antalet inskrivna i anstalt. Drygt 40 procent av dessa personer är från andra europeiska och nordiska länder. Av Kriminalvårdens årsredovisning framgår att det under 2018 endast överfördes 71 personer från Sverige till annat land för verkställande av straff. Samtidigt överfördes 76 personer till Sverige från annat land för verkställande av straff. Kriminalvården bör ges i uppdrag att påtagligt öka antalet överföringar av fångar med utländskt medborgarskap i svenska fängelser till deras respektive hemländer. Kriminalvården ska bland annat alltid initiera ett ärende om överföring när en utländsk medborgare ska verkställa ett fängelsestraff om sex månader eller längre.

Kriminalvården i Sverige bör fördjupa samarbetet med kriminalvården i de länder vars medborgare är överrepresenterade i de svenska anstalterna, i syfte att möjliggöra överföring i fler fall. Om detta har riksdagen beslutat att rikta ett tillkännagivande till regeringen. Vi anser att det fördjupade samarbetet med fördel kan inkluderas i ovanstående uppdrag till Kriminalvården om att påtagligt öka antalet överföringar av utländska fångar.

Begränsa möjligheterna till villkorlig frigivning

Den som avtjänar ett tidsbestämt fängelsestraff frigges i dag som regel villkorligt efter två tredjedelar av strafftiden. Vi vill begränsa möjligheten till villkorlig frigivning. För personer som avtjänar långa fängelsestraff innebär det att många år dras av på straffet.

Villkorlig frigivning ska endast ske undantagsvis och tidigast efter tre fjärdedelar av strafftiden i stället för som nu efter två tredjedelar av strafftiden. Återfallsförbrytare ska inte omfattas av möjlighet till villkorlig frigivning.

Vi vill också utöka möjligheterna att skjuta upp villkorlig frigivning med hänsyn till bristande deltagande i återfallsförebyggande åtgärder och annan misskötsamhet under anstaltstiden, och omfattningen av den villkorligt medgivna frihet som ska kunna förverkas vid misskötsamhet bör också utökas i betydande omfattning. Den som inte följer villkoren för sin frigivning i sådan omfattning att en varning bedöms vara tillräcklig bör heller inte kunna räkna med att åtnjuta den förmån som det innebär att frigges innan straffet är avtjänat.

Genom dessa begränsningar skärps straffen för personer som döms till fängelsestraff.

Johan Forssell (M)

Magdalena Schröder (M)

Mikael Damsgaard (M)

Ellen Juntti (M)

Sten Bergheden (M)